

MEDIATA'LIMNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI TAHLILI

Kurbanova Yulduzxon Odiljon qizi

O'zbekiston Respublikasi Oriental universiteti magistranti

Ilmiy rahbar: Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD). Dots. **Murod Ahmedov**

O'zbekiston Respublikasi Oriental universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8059879>

Annotatsiya: Mazkur maqolada mediata'limning dunyodagi ta'lim jarayonidagi ahamiyati, shuningdek bu borada bir qancha ilg'or mamlakatlarning tajribalari tahlili amalga oshirilgan. Jumladan bugungi kunda YaIM miqdori bo'yicha dunyoda yetakchi sanalgan AQSh hamda Kanada tajribasi misol sifatida olindi.

Kalit so'zlar: Mediata'lim, AQSh, Kanada, ta'lim tizimi, televidenie, radio, internet.

ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF MEDIA EDUCATION

Abstract: This article analyzes the importance of media education in the educational process in the world, as well as the experience of several advanced countries in this regard. For example, the experience of the USA and Canada, which are the leaders in the world in terms of GDP, was taken as an example.

Keywords: Media education, USA, Canada, education system, television, radio, internet.

АНАЛИЗ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА РАЗВИТИЯ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: В данной статье анализируется значение медиаобразования в образовательном процессе в мире, а также опыт ряда передовых стран в этом отношении. Например, в качестве примера был взят опыт США и Канады, которые являются лидерами в мире по объему ВВП.

Ключевые слова: Медиаобразование, США, Канада, система образования, телевидение, радио, Интернет.

KIRISH

XXI asr boshlarida dunyoning yetakchi davlatlarida mediata'limga qiziqish sezilarli darajada oshdi. Rus pedagogik entsiklopediyasida mediata'lim (ing. media ta'limi lot. media - vositalar) pedagogikaning "ommaviy kommunikatsiyalar (matbuot, televideniye, radio, kino, video va boshqalar) namunalari o'rganishni targ'ib qiluvchi yo'nalish sifatida belgilaydi. Media ta'limning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat: yangi avlodni zamonaviy axborot sharoitida hayotga tayyorlash, turli axborotlarni idrok etish, insonni uni anglashga o'rgatish, uning psixikaga ta'siri oqibatlarini anglash, usullarni o'zlashtirish. texnik vositalar yordamida muloqotning og'zaki bo'lmagan shakllariga asoslangan muloqot." [1].

ASOSIY QISM

AQSh, Kanada va Buyuk Britaniyada ishlab chiqilgan mediata'lim modellarini quyidagicha umumlantirish mumkin:

- asosan mediata'limning madaniy, estetik, semiotik, sotsial-madaniy nazariyalariga asoslangan ta'lim va axborot modellari (nazariya va tarixni o'rganish, media madaniyati tili va boshqalar)

- asosan, axloqiy, diniy, mafkuraviy, ekologik, proteksionistik va boshqa mediata'lim nazariyalariga asoslangan ta'lim va axloqiy modellar (axloqiy, diniy, falsafiy muammolarni ommaviy axborot vositalari materiallarida ko'rib chiqish);

-asosan “iste’mol va qoniqish” nazariyasiga va mediata’limning amaliy nazariyasiga asoslangan amaliy-utilitar modellar (mediatexnologiyalarni amaliy o‘rganish va qo‘llash);

-asosan mediata’limning estetik/badiiy va madaniy nazariyalariga asoslangan estetik modellar (birinchi navbatda, badiiy didni rivojlantirish va mediamadaniyatning eng yaxshi asarlarini tahlil qilishga qaratilgan);

- ijtimoiy-madaniy modellar (ijodiy shaxsning idrok etish, tasavvur qilish, vizual xotira, talqin qilish, tahlil qilish, mustaqil, har qanday turdagi va janrdagi ommaviy axborot vositalari matnlariga nisbatan tanqidiy fikrlash va boshqalar nuqtai nazaridan ijtimoiy-madaniy rivojlanishi), asosan ijtimoiy-madaniy, madaniy, media-ta’limning semiotik, axloqiy nazariyasi va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish nazariyasi. Shu bilan birga, bu modellar va nazariyalar har doim ham sof shaklda mavjud emas, lekin ko‘pincha o‘zaro bog‘liqdir. Ommaviy axborot vositalarining hamma joyda tarqalishi, yangi axborot texnologiyalarining paydo bo‘lishi, bizningcha, zamonaviy sharoitda media-ta’limning deyarli ko‘plab mavjud modellarini muvaffaqiyatli qo‘llash va rivojlantirish, ularni birlashtirish va sintez qilish imkonini beradi. [2: 60]

Bu jarayonlarni tashkil etishda alohida ITM lar tashkil etilgan bu borada AQSh dunyoda yetakchi sanaladi, ushbu davlatda 100 ortiq mediata’limni tashkil etishga manbaviy va g‘oyaviy asosni shakllantiruvchi ITM lar faoliyat ko‘rsatmoqda. Jumladan: Vashingtondagi Media ta’lim markazi, Los-Anjelesdagi Media savodxonligi markazi, Shimoliy Karolinadagi “Media savodxonlik uchun fuqarolar” harakati, Media ta’lim markazi (Nyu-Meksiko), Nyu-Yorkdagi Video ta’lim markazi, San-Fransiskodagi Media savodxonligi assotsiatsiyasi va Milliy media san’ati va madaniyati alyansi strategiyalari, Virjiniyadagi Milliy televideniye va media kengashi, Sietldagi Media san’at markazi, Media ta’lim jamg‘armasi va boshqalar. [2: 201]

XXI asrga kelib barcha shtatlarda mediata’lim majburiy ta’lim kursi sifatida ta’lim jarayoniga kiritildi, bu jarayonlarni tashkil etishda bir qancha konsepsiyalar ishlab chiqilgan ([Leveranz, Kubey, Means va boshqalar) [3,4,5,6].

Ko‘pgina boshqa mamlakatlarda (AQSh, Buyuk Britaniya, Fransiya, Avstraliya) bo‘lgani kabi, Kanadada ham media ta’lim tarixi kino ta’limidan boshlangan. Ekran ta’limi kontseptsiyasi 1950-yilda bir guruh g‘ayratli o‘qituvchilar tomonidan asos solingan film va televideniya ta’lim bo‘yicha Britaniya jamiyati (SEFT) tomonidan shakllantirilgan. XX asrning 60-yillarida televideniye rivojlanishining jadal sur‘atlari munosabati bilan kino orqali o‘qitishning asl atamasi boshqa adekvatli - ekranli ta’lim (film teaching) bilan almashtirildi. O‘sha yillarda Kanadada eng ilg‘or o‘qituvchilar asta-sekin bosma madaniyatning o‘rnini bosadigan yangi turdagi - vizual madaniyatning jadal joriy etilishi haqiqatini tan oldilar. Shubhasiz, mashhur kanadalik nazariyotchi M. Maklyuhanning asarlari sezilarli ta’sir ko‘rsatdi. [7:76]

Bugungi kunda Kanada haqiqiy Internet bumini boshdan kechirmoqda. Masalan, dunyodagi barcha saytlarning taxminan 5 foizi mamlakatning 30 million aholisiga to‘g‘ri keladi. Kanada uy kompyuterlari soni bo‘yicha yetakchilik qiladi va Internetga ulanish bo‘yicha eng yuqori ko‘rsatkichlarga ega. Kanadaliklar o‘yin-kulgi, ish, onlayn xarid qilish, o‘z-o‘zini o‘qitish imkoniyatlaridan foydalanib, Internetda juda ko‘p vaqt sarflashadi. Yaqinda o‘tkazilgan tadqiqotlarga ko‘ra, o‘rtacha kanadalik oila haftasiga taxminan 32 soatni internetda o‘tkazadi.

Yosh kanadaliklar o‘zlarining sevimli mashg‘ulotlari quyidagilar: musiqa tinglash va yozib olish (57%); elektron pochtdan foydalanish (elektron pochta) (56%); o‘yin-kulgi (50%); o‘yinlar (48%); shoshilinch (to‘g‘ridan-to‘g‘ri) xabarlar (40%); suhbatlar (39%); uy vazifasini bajarish uchun ma’lumot qidirish (38%). So‘rov natijalari shuni ko‘rsatdiki, kanadalik o‘smirlar internetdan ancha faol foydalanishadi – ularning deyarli 50 foizi internetda kuniga 1-3 soat vaqt

sarflaydi. Bundan tashqari, ularning to'rtidan uch qismi buni uy kompyuteri yordamida amalga oshiradi, qolganlari asosan maktabda. O'g'il bolalar internetda ko'proq vaqt o'tkazadilar (haftasiga 10 soat) qizlarga qaraganda (taxminan 8 soat). [8:154-157]

Shu sababli hukumat barcha shtatlarda mediata'limni rivojlantirish bo'yicha dastur qabul qilindi bunga 2004-yilda MNet assotsiatsiyasi Microsoft Canada va Bell Canada Internet provayderlari bilan birgalikda "Tarmoq ma'lumotlari xavfsizligi uchun" deb nomlangan umummilliy kampaniyasi sabab bo'ldi. Ushbu loyihaning maqsadi ota-onalarga Internetdan foydalanish xavfsizligi bilan bog'liq muammo borligini va bu jarayonga aralashishi kerakligini eslatishdir. Media Awareness Network tomonidan ishlab chiqilgan sayt ota-onalar farzandlarini internetda bo'lish bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan xavflardan himoya qilishlari uchun zarur bo'lgan ko'plab ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. [9:]

Kun talabidan kelib chiqib dastlab (2000-yillarda barcha ta'lim dargohlarida) televidenie bilan ulanish darajasiga e'tibor qaratilgan bo'lsa bugun internet va unga bog'liq ta'lim resurslari rivojiga e'tibor qaratilmoqda.

XULOSA

Umuman olganda AQSh va Kanada davlatlarida mediata'lim jarayoni o'tgan asrning 50-yillaridan dolzarb ahamiyat kasb eta boshlagan. Bunga asosiy sabab insonlarning bosma nashrlarga sarflayotgan vaqtini dastlab radio (XX asr 70-yillariga qadar) keyinchalik televidenie (XX asr 60-yillaridan XXI asr boshlariga qadar) hamda bugunga kelib internetga (XX asr 90-yillaridan bugungi kunga qadar) sarflashni boshlaganligida sanaladi. Shu munosabat bilan, ikki davlatda ham bu muammoni ilmiy o'rganish o'tgan asrning 50-yillaridan boshlandi va bugungi kunga kelib uni ilmiy asosda o'rganish juda qiyinlashib ham qoldi. Buning asosiy sababi mediatarmoqda insonlarni jalb etuvchi content turli platformalarga tez-tez ko'chishi bilan bog'liq. Shu sababdan, tizimdagi asosiy muammo sifatida bu boradagi kadrlar yetishmovchiligi asos sifatida keltiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Медиаобразование//Российская педагогическая энциклопедия. Т.1 /Гл. ред. В.В.Давыдов. М.: Большая российская энциклопедия, 1993. С. 555.
2. Федоров А.В. , Новикова А.А., Колесниченко В.Л., Каруна И.А. Медиаобразование в США, Канаде и Великобритании. Таганрог: Изд-во Кучма, 2007. 256 с.
3. Leveranz, D. (1996). Media, analysis and Practice.
4. Kubey, R. (1998). Obstacles to the Development of Media Education in the United States. Journal of Communication (Winter), pp.58-69.
5. Means, B. (1994). Using Technology to Advance Educational Goals. Technology and Education Reform. San Francisco: Jossey-Bass, pp.1-21.
6. Dewey, J. (1976). Philosophy of Education. Carbonale: Southern Illinois University Press, pp.277-291.
7. Duncan, B. (Ed.) (1989) Media Literacy Resource Guide. Toronto: Ministry of Education of Ontario, Publications Branch, the Queen's Printer, 232p.
8. Andersen,N., Duncan B. & Pungente, J.J. (1999). Media Education in Canada – the Second Spring. In: Von Feilitzen and Carlsson (Eds.). Children and Media: Image. Education. Participation. Geteborg: The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen at Nordicom, pp. 139-162.
9. Комкова Е. Канада в сети Интернет. 2000. <http://www.canadarussia.com/passport/>